

A BONCTAN BONCTANA

Nagy Atilla Kristóf: *Szellemi bonctan*
Széphalom Könyvműhely, 1992. 262 oldal, 220 Ft

Eltűnt idők értékrendjének állóvizét felzavarni: ez is az irodalomtörténet-írás feladata lehet. Most – néhány másként gondolkodó évtized után – ismét eljöhettek az újrafelfedezések és átrendeződések kora. Monográfia általában azért születik, hogy vagy egy újabb szemlélet nézőpontjából, egy friss módszer segítségével a korábbihoz képest más elképzeléseket, véleményeket közöljön a választott szerzőről, vagy – gyakran az előzőhöz kapcsolódva – mert témája az évtizedek árnyékából talán igazabb oldalát mutatja fel, nagyobb jelentőség ígérését sejtetve. Ez az utóbbi feltárása lehetett Nagy Atilla Kristóf célja, aki a fiatalabb nemzedékhez tartozó, többkötetes költőként, prózairóként írta meg Komjáthy-monográfiáját. Átértékelését és kimondatlanul is a magyar irodalomtörténet folyamatába való pontosabb elhelyezését igényli ennek a furcsa hangú, különös világú költőnek, akinek bemutatásakor egy „fellazított”, a száraz tudományosságot kerülni igyekvő, de tagadhatatlanul is hagyományosan pozitívista interpretációs módszert használ, amelyet nem terhelnek ismeretelméleti kétségek.

Komjáthy Jenő esetében is kívánni való volt már a pontosabb és egyértelműbb kép megrajzolása, a magyar irodalomban betöltött szerepének bemutatása, a ráakódott értelmezések feldolgozása és egyben az elavultaktól való megszűntetés, egy korszerűbb értékelés. Az, hogy most kissé előtérbe kerültek a Komjáthyhoz hasonló hangvételű szerzők, hogy kedveltebb a misztikára hajlamos költői orientáció, korántsem véletlen. Nemcsak az irodalompolitika változása, de egy természetes egyensúlykeresés még bizonytalan ideoda csapodó hulláma is az ilyeneknek kedvez jelenleg. Talán nem is a magyar irodalomtörténet első vonala kerül így majd átértékelésre elsősorban, noha őket is megcibálja a divat hullámmozása, hanem sokkal inkább a második és a harmadik vonal már bizonytalanabb, ingadozóbb hangminőségű szerzőinek jelentősége változhat, rendeződhet át napjainkban. Persze többségük – az elsőrendű szerzők – esetében is már működött jóval korábban

egy bennfentes „hiszen úgyis mindenki tudja” mechanizmus, amely most már egyértelműbb rögzítettséget kíván. Szinte bizonyos például, hogy Komlós Aladár törekvése arra, hogy minden misztikussága ellenére „haladó” költőt maszkirozzon Komjáthy Jenőből, inkább csak a könyvkiadás megtévesztésére irányult, és alig érthető Nagy Atilla Kristóf fiatalos hevületű elutasító hangszíve vele szemben, hiszen Komlós sorai közül a hátsó szándék erősen kitetszik, és igyekezete inkább megható, mint elitélhető. A pontos és politikamentes – és remélhetően divathullámmentes – értékelés mégis sürgetően jelentkezik. Ami néhány ismertebb és könnyebben megközelíthető szerző esetében már már megtörtént, vagy legalábbis a köztudatban élénkebben feldolgozódott, az Komjáthy esetében még váratott magára. Kisebbségi tanulmányok hiába tarták fel költészetének egyes jellemzőit, irányultságát – a szélesebb olvasóközönség tájékoztatása monográfiát igényelt.

Nagy Atilla Kristóf műve ezeknek a szélesebb igényeknek felel meg. A könyv (hátsó borítójának útmutatása szerint) három kérdésre keresi a választ. Ezek közül megnyugtatóan talán csak egyet válaszol meg, azt, hogy: „Milyen szellemi forrásokra vezethető vissza Komjáthy lírája?” A második és harmadik kérdés – „Általában miként épül fel a költői világkép?” és „Miképpen alakult, hogy egy költői életmű integrálódik-e az irodalmi köztudatba?” – főbb vonásaiban megválaszolatlan marad. Nagy Atilla Kristóf szerencsére a könyvön belül már nem ezekkel – az egy szerző példáján csak nehezen körüljárható – elméleti kérdésekkel foglalkozik, hanem Komjáthy Jenő arcképét, életútját, a modern érzésvilághoz gyakran avult kifejezést találó költészetét, stílusát, a magyar irodalom történetében elfoglalt helyzetét, a róla szóló szakirodalmat és korának, a múlt század utolsó negyedének szellemi életét, hangulatát mutatja be. Bár a cím (SZELLEMI BONCTAN) és az alcím (KOMJÁTHY JENŐ KÖLTÉSZELETÉNEK HATÁSTÖRTÉNETI ELEMZÉSE) csak szűkebb területet ígér, a könyv egy teljes monográfia felépítését ölti magára. Teljes képet nyújt, amelyben a költőt ért hatások vizsgálatára helyeződik a legnagyobb hangsúly. Elsősorban a gnoszticizmust tartja Nagy Atilla Kristóf meghatározónak ezek közül,

Komjáthy lírája „igazi kútfejé”-nek, de tárgyalja Schopenhauer, Nietzsche, Spinoza, a neoplatonizmus, az „indiai elemek”, a szellemidézés, Saint-Simon, a szociáldarwinizmus és az ezoterikus tradíció különféle jelképekben felfedezett hatását is. Könyvét népszerűvé teheti elsősorban esszéisztikus hangja és ez a hatástörténeti érdeklődése, amely megengedi a tárgytól való elkalandozást, a szinesebb hangot, a szélesebb korképet, a merészebb művelődéstörténeti, kultúrtörténeti érdeklődést, az olvasmányosságot és a lehetőségek, feltételezések gyakori alkalmazását, a kétélyek elegáns elhagyását és az egyéni – némely esetben érthető, máskor meglepő – elfogultságot, mint például a saint-simonizmus hatásának tényekkel nem bizonyított elutasítását avagy Gyulai Pál elleni kifakadását. Néha mikrofilológiai megjegyzések találhatók, sőt még önmagát kategorikusan értékelő szerénytelen – bár igaz – megjegyzés is előfordul (például „*A könyvemben elvégzett motívumtörténeti elemzés, úgy vélem, közelebb vitt a Komjáthy-jelenség megértéséhez*”, 246. o.). Ettől az életszerű hangulattól, a gyakran kritikai ítéletet is hangoztató egyéni hangvételtől lehet elsősorban az irodalombarát olvasók, érdeklődő diákok kedvelt olvasmánya. Filológiai hivatkozásainak és egyes, talán túlzottan sarkított eszmeifuttatásainak kritikátlan átvétele azonban nekik sem ajánlott.

A legfőbb problémát ugyanis az időbeli eltolódás adja. Nagy Atilla Kristóf 1989 tavaszán fejezte be könyvét, zárta le kéziratát. Szinte egy időben a Rába György által sajtó alá rendezett Komjáthy-kiadás megjelenésével, amely számos kéziratban maradt verset, prózai dolgozatot is közölt. Azóta pedig jó néhány tanulmány és egyéb szöveg jelent meg, nemcsak Komjáthyról (így Varga Pálé és Széles Kláráé), de még inkább a Nagy Atilla Kristóf által feltűnően előtérbe hozott szellemi mozgalmakról, a századfordulón fellendülő, megújuló ezoterikus, a racionalizmus-sal szemben álló vallási, filozófiai, művelődéstörténeti irányzatokról. Az érdeklődő olvasó ezeknek az ismeretében meglehetősen esetlegesnek és véletlenszerűnek érezheti a Komjáthyra hatást tett szellemi áramlatokat vizsgáló sorokat. Nagy Atilla Kristóf ugyanis nemcsak hogy lezárta kéziratát 1989-cel, hanem csakis olyan könyveket használ forrásul, amelyek magyar nyelven jelentek meg, kizár-

va ezzel az akkor még csupán idegen nyelven fellelhető és a magyarul ugyan már meglévő, de akkor még csak nehezen elérhető művek Komjáthyra tett hatásának megvizsgálását. Így aztán csupán a ZARATHUSTRA és egy, a műveinek magyarul is megjelent válogatása segítségével történik meg Nietzsche hatásának kimutatása. A jegyzetben felhasznált Schopenhauer-hivatkozásokból meg az tesz ki, mintha főműve, A VILÁG MINT AKARAT ÉS KÉPZET – amelynek német címe megtalálható Komjáthy feljegyzései között – csak kevésbé fontos, éppen hogy csak megemlítésre méltó lenne a kisebb, a főművet magyarázó-kiegészítő dolgozatait tartalmazó kötetek mellett, főleg az 1920-as években magyarul is kiadott, Komjáthy által szintén olvasott PARRERGA ÉS PARALIPOMENÁ-hoz képest. Ugyan-így feltűnik Schmitt Jenő Henrik neve is, szinte úgy, mintha meg sem írta volna máig lefordítatlan DIE GNOZIS-át, a századfordulóra ható szellemi irányzatokat összefoglaló, eredetüket feltáró, de azokat a saját céljaira átértelmező főművét. A hatástörténeti kapcsolatok vizsgálatakor a jegyzetek hivatkozásai közül pár jelentős alapszöveg hiányzik. Mégis, mintha a monográfia éppen ennek köszönhetően nem veszne el a részletekben és kerüli el az olvashatóságot nehezítő aprólékoskodást, a hosszadalmas árnyalásokat, és talán emiatt szolgál általában a lényegyet érintő, érthető és követhető értelmezésekkel.

Máskor viszont Nagy Atilla Kristóf talán túlzottan is kilép vizsgált korszakából, Komjáthy Jenő világából. A századfordulón újjáformálódó, az ókori szellemi irányzatot kiegészítve átértelmező gnóvizist Schmitt Jenő főműve helyett jeles ókortörténészek tanulmányainak segítségével mutatja be, így értelmezve Komjáthy gnosztikusságát. Ehhez természetesen joga van, hiszen az irodalom és az eszmetörténet olyan folyamat, amelyben a kései gondolat rokonsága vagy hasonlósága is magyarázhatja a korábit, nemcsak fordítva, és persze mert maga Komjáthy sem olvashatta Schmitt Jenő kétkötetes nagy művét, csak a korábbi kisebb elmefuttatásokat ismerhette, és baráti beszélgetések közben hallhatott akkoriban alakuló eszméiről. Mégsem szerencsés a Komjáthy jobb megértése miatt vizsgált gnóvizis amúgy is bizonytalan körvonalait az 1940-es évek régészeti leleteire (qumráni tekercsek és Nag Hammad-i le-

letek) támaszkodó ókortörténészek (Háhn István, Kákossy László) tanulmányaival való összevetésre leegyszerűsíteni. Komjáthy ugyanis 1895-ben halt meg, és ekkoriban az ókori gnóziról való ismeretek meglehetősen korlátozottak voltak még. Schmitt Jenő könyve pedig, amely 1903-ban és 1907-ben jelent meg, minden bizonnyal jobban megfelelt a századfordulón a gnóziról tudható tényeknek és az iránta támasztott igényeknek. A filológiai pontosság, a bizonytalanabb feltételezés és a néhol kissé sznobisztikusan elvont ködbe merült műértelmezés szétválaszthatatlanul – és inkább egymást károsítva, semmint egymás hasznára válva – összekeveredik.

Nagy Atilla Kristóf néha a bizonyítás lehetőségének, illetve a lehetséges bizonyításának ellentmondásos örvényébe kerül. Egyszer úgy véli, hogy „*Komjáthy Schopenhauer-élményének erősségét csupán filológiai tények segítségével is elégségesen bizonyítottam*” (160. o.), máskor pedig a Spinoza- és Nietzsche-hatás, a gnózis, az ezoterikus tradíció, a neoplatonizmus stb. esetében eltekint minden külső filológiai bizonyítástól – mivel ezek egyértelmű említése nem maradt fenn a Komjáthy-hagyatékban –, sőt eltekint az akkoriban elérhető olvasmányok felsorolásától is, és megelégszik azzal, hogy a gondolat hasonlóságot mutatja ki a vers és az idegen – néha Komjáthy által biztosan nem forgatott – szöveg között. Ugyanakkor meg olyan szövegek mellett siklik el, amelyekre utalás maradt fenn az olvasmányjegyzékben. Davis, Gregory, Olcott, Lionnet angol című műveinek pusztá felsorolása helyett alaposabb megvizsgálásuk, de legalább a szerzők bemutatása nemcsak a hatástörténet teljessége miatt lett volna fontos, hanem azért is, mert ilyen misztikus, okkult, bizonytalan körvonalú, könnyen egymásba mosódó tanítások kimutatása talán még jobban igényelné az életrajzzal, olvasmányélménnyel is bizonyítható kapcsolatot, hiszen itt a legkönnyebb letérni a biztos útról. Nagy Atilla Kristóf néha észre is veszi ezt a túlzott elkalandozást, az egyébként érdekesen tárgyalt „felszállás” költői képe elemzésekor zárójelben utal Petőfi soraira (95. o.). Mégis a repülés, felszállás metaforáját egyértelműen gnosztikus jelképnek látja, holott sokkal inkább örök toposza ez az irodalomnak, és ráadásul Petőfi sorait csak véletlen találkozásként értelmezi Komjáthy-nak az anyagi való-

ságtól eltávolodó tematikájában kimutatott gnosztikus eszmékkel. Petőfit és a téma magyar irodalomtörténetbe való ágyazottságát pedig biztosabban ismerhette Komjáthy (például Arany A SÁRKÁNY-ának és VOJTINA ARS POETIKÁJÁ-nak a földi valótól való túlzott elszakadás elleni ítése), mint a gnosztikus ókori szövegeket. Ugyanigy jár el a szerző az Éloa-mitosszal is, amelyet inkább a már-már ismeretlenségbe vesző ókori bölcshez, Bar Daiszánhoz vezet vissza, vitába szállva így a már korábban megállapított és jóval valószínűbbnek látszó De Vigny-hatással.

Ügyetlen – inkább fogalmazásbeli – következetlenségnek számít viszont az az ellentmondás, amely Petőfi és Komjáthy összehasonlításakor egyrészt „*vérokonosságuk*”, másrészt eredendő *különbözőségük* elemzése közben előkerül (61. o.), és amelyet egyébként a szerző is észrevesz. Ugyanigy a Kosztolányi-tanulmány értékelése is egyszer olyan, amely „*megmarad az ismertetés keretei között*” (11. o.), vagyis kevésbé értékes, máskor viszont alapvető fontosságúnak látszik, hiszen nálánál „*jobban kevesen tapintottak rá a probléma lényegére*”, és „*mintha a szakirodalomban az ő megállapításai bukkannának fel*” (62. o.).

A szétválaszthatatlan eszmék olykor erőltetett elhatárolása ha nem is meghamisítja, de gyanúsán leegyszerűsíti a versek értelmezését, egyes bölcséleti eszmék illusztrálására. Persze ez minden hatáskutatás veszélye, és Komjáthy filozofikus, misztika iránti érdeklődése egyrésztől jó terepét kínálja az ilyen vizsgálódásnak, másrésztől eszmei eklektikussága, a lehetséges hatások sokasága és egyéni átértelmezése, valamint az életrajzi, olvasmányára vonatkozó adatok szűkössége meg is nehezíti, elbizonytalanítja a kutatást. Mégis érdekes lett volna a – többnyire vidéki magányába kényszerült – Komjáthy által elérhető irodalmi források legalább felsorolás-szerű ismertetése, a legvalószínűbb lehetőségek számbavétele.

Az – menteségül Nagy Atilla Kristófnak –, hogy Komjáthy mennyit is ismert, ismerhette meg magyar nyelven a buddhizusból és a teozófia tanításaiból, nehezen eldönthető kérdés. Hiszen annak a néhány angol nyelvű könyvnek ellenére, amelyek szerepeltek Komjáthy olvasmánylistáján, bizonytalan, hogy honnan, hogyan, mikor és mennyire terjedtek el ezek az eszmék Magyarországon. Nagyon

szegényes az erre vonatkozó ismeret. A magyar századfordulón divatba jött buddhizmus eddigi legteljesebb és sajnos elnagyoltan vázlatos összefoglalása talán csak Jókai *A MI LENGYELÜNK* című regényének kritikai kiadásbeli jegyzetében található. A gyakran említett Schopenhauer-közvetítés sem igazán feltárt. Általában e témában az olyan feldolgozások a megszokottak, mint Bilkei Ferencnek Gárdonyi Géza buddhizmusáról írt tanulmánya, amely azzal érzi a keleti vallást bizonyítottnak, hogy megfigyeli: Gárdonyi szeretett a háza előtti padon üldögélni, és ilyenkor nyilvánvalóan meditált. Nagy Atilla Kristóf találhatott volna döntőbb bizonyítékokat is. Korabeli forrást ugyan említ, de mintha el sem olvasta volna Utal Madách Aladár első könyvére, viszont Madách Aladárnak 1899-ben megjelent eszmétörténetileg fontos könyvéről – amit Komlós Aladár 1889-re datált – egyáltalán nem tud. Azt, amit Nagy Atilla Kristóf könyvében hivatkozásként említ, többnyire lelküismeretesen feldolgozta, Madách Aladár első könyve kivétel lehet ez alól, pedig – ha nem pontos címmel is – szerepelt Komjáthy olvasmánylistáján. Ha már kétféleképpen is szerepelteti Nagy Atilla Kristóf ugyanazt a könyvet, anélkül hogy tudatosítaná azonosságukat (204. o.), figyelmesebben is elolvashatta volna, hiszen fordítása után írt terjedelmes függelékében Madách Aladár 1884-ben már pozitivistikus alapossággal, meglepő egyértelműséggel elhatárolva egymástól ír nemcsak a spiritizmusról és a spiritualizmusról, hanem a teozófiáról is, sőt ez utóbbi ismertetésekor az eredetét, a buddhizmust is érinti. Talán helyesebb lett volna a Madách Aladárt személyesen is ismerő, őt alsósztrigovai birtokán meglátogató Komjáthyra tett hatásokat az ő könyve(i) segítségével vizsgálni, semmint a jelenkori Lama Anagarika Govinda gondolatait és a tanításával inkább csak a XX. században ható Rudolf Steinert – még ha ellenpéldaképpen is – beráncigálni Komjáthy buddhizmusának, teozofikusságának stb. értelmezésébe.

Egy Komjáthy-monográfia írásakor azonban fontos lett volna megvizsgálni a versek születési idejét (többségükéről tudható, mikor keletkeztek) és – akár feltevéseket is tartalmazó – lehetséges kronológiájukat felrajzolni a későbbi Komjáthy-hatáskutatás érdekében is.

Ennek hiányában Komjáthy életműve meglehetősen időtlennek, változatatlannak tűnik fel – holott nem az – olyannak, amelyre mintha kezdettől fogva haláláig jellemzők lennének, szinte egyforma intenzitással, a különböző – és néha csak alig összeegyeztethető, néha viszont egymást szinte fedő – bölcséleti iskolák hatásai. Társadalomképe is mozduatlan, szilárd világképnek látszik itt. Mintha személyiségbeli változások, hullámhegyek és -völgyek, alakuló ízlés, újabb és újabb olvasmányok, ismeretsegek, magányos tépelődések nem alakították, módosították volna folyamatosan a Komjáthy-versek világát. Csak Schopenhauer és Nietzsche esetében található adat arra, hogy mikortól kezdve lehet számolni hatásukkal a Komjáthy-életműben, de a továbbiakban az ő esetükben sem tűnik fel az egyes versek születési idejével is kimutatható lanyhuló avagy erősödő érdeklődés. Egyedül az indiai elemek ismertetésekor található röpké célzás a jelentőségük változására.

Fontos lett volna a kéziratos hagyaték pontosabb számbavétele is, hiszen Nagy Atilla Kristóf 1989-ben zárta le kézirátát, és ahogy meg is írta, csak könyvének utolsó részében tudta Rába György szövegközlését és tanulmányát felhasználni, aki pedig a levelezést – egy levél kivételével –, a szellemi tájékozódás szempontjából jelentős töredékes feljegyzéseket, szövegváltozatokat és az *AKASSZÁTOK FEL A PÁNSZLÁVOKAT* című verset nem is közli. Komjáthy olyan szerző, akinek vizsgálatakor a kéziratos hagyatéktól nem lehet eltekinteni, és egy róla szóló könyvnek – különösen azért, mert átfogó jellegű, könyv alakú monográfia utoljára 1909-ben jelent meg róla (Varga Béla 1941-ben megjelent füzetete nem tekinthető annak, inkább csak a szakirodalmat foglalja össze, Komlós Aladáré pedig önálló kötetben nem található meg) – az is a feladata, hogy ne csupán hivatkozzon, illetve idézzon belőle, hanem hogy összefoglalja, bemutassa, esetleg vázlatosan ismertesse a fennmaradt és csak nehezebben elérhető szövegeket. Ha már életrajzot, korszakot is ismertet, és ezzel a teljességre törekvő igényét bejelenti, akkor igyekezzék a vizsgált témára vonatkozó lehetséges kérdéseket is megválaszolni, még ha nem ez is elsősorban a célja, hanem a hatástörténeti elemzés.

Nagy Atilla Kristóf a Komjáthyra vonatko-

zó szakirodalom számbavétele és feldolgozása esetében már jóval alaposabb munkát végzett. Kár, hogy a korrajz és a kortársak esetében türelmetlenebb volt, és kevesebb időt szánt az önálló anyaggyűjtésre. Szinte már zavaró, hogy csak feldolgozásokból mutatja be a századfordulót és az azt megelőző korszakot. Önálló forrást alig használ. A Zweig-, Musil-, Kraus-idézetek leőhelyeit keresve megdöbbenve kell fellelni Nyíri Kristófnak, Hanák Péternek a nevét, de Vajdát, Arany Jánost, Madách Imrét és Reviczkyt is szívesebben idézi közvetve. A múlt század második fele és a századforduló iránt érdeklődő olvasó számára ezért gyakran ismerősek lehetnek már a politikai és történeti helyzetet, az irodalmi életet elemző, egyébként pontosan és érzékletesen megfogalmazott gondolatai. A terjedelmes idézetmennyiség a korrajzi és az irodalmi életet bemutató fejezetben akkor lehetne indokolt, ha Nagy Atilla Kristóf eddig még fel nem használt, önálló források (például a korabeli folyóiratok) és a kor szellemi érdeklődését feltáró értekezések segítségével mutatná be a múlt század végének hangulatát. Ehelyett korszakmonográfiákból, feldolgozásokból vesz át hosszadalmasan idézett sorokat illusztrálás céljából. Önálló források helyett megelégszik a feltárt tényekkel.

Könyvének értéke talán mégis ebben rejlik. Hiszen az, hogy Komjáthyra esetleg hatott a gnózis, Schopenhauer, Spinoza, a neoplatonizmus tanítása, egyes anarchista gondolatok, talán Nietzsche és az okkult, ezoterikus ismeretek, a spiritizmus és a teozófia vagy a buddhizmus stb., már korábban is óvatosan fel-felmerült. Nagy Atilla Kristóf ezeknek a már megpedzett gondolatoknak a nyomába ered, elődeinél bátrabban, de sajnos néha nagyvonalúbban is. Hiszen korábban talán nemcsak az irodalompolitika miatt, hanem a nagy bizonytalansági tényező és a külső filológia hiánya miatt sem kerülhettek elő ezek a témák teljesen kidolgozva, magabiztosan megállapítva. Nagy Atilla Kristóf viszont bátran elvállalja a kihívást, és valóban érdekes, értékes és rendkívül eredeti meglátásai is vannak. A különböző motívumok (például a lángszekér, mikrokozmosz-makrokozmosz stb.) kimutatása, elemzése és visszavezetése az ősi tradíciókra, a női principium háromféle megjelenési formájának, a Petőfi-

és Batsányi-reminiszcenciák megfigyelése, az egyes versekben eddig még észre nem vett vagy feldolgozni nem mert hatások felfedezése, az életrajz eddig nem publikált kiegészítése, a költői világkép különböző összetevőinek könnyen áttekinthető összegyűjtése szinte biztos, hogy fellendíti a további Komjáthy-kutatást. De nemcsak ezek lehetnek ösztönzők, hanem az is, hogy a bizonytalan feltevésekkel, az összefonódó eszmék szétbontásával, a szellemi találkozások tárgyalásával, a szövegszerű párhuzamok kimutatásával megkönnyíti és felmenti a felelőség alól az utána jövőket, az azt már csak kiegészíteni, pontosítani, megcáfolni kényszerülő kutatók munkáját. Vitát kavará, semleges érzelmetű olvasást nem engedő könyve ezért követelné az azonnali folytatást. Kár, hogy a könyvkiadási helyzet valószínűleg nem teszi lehetővé Nagy Atilla Kristóf sok jó ötletének, érdekes meglátásának, költői érzékenységu észrevételének és számos, a misztikus belemagyarázás lila kódéba tévedő sorának megvitatását, akár az ő tollából is. Sajnos egy újabb Komjáthy-monográfia a közeljövőben kevésbé esedékes, pedig ez után a könyv után szinte még nagyobb szükség lenne rá, mint annak előtte, hiszen most már kevésbé lehet elfeledkezni vagy eltitkolni: élt a múlt század vége felé egy furcsa hangú, különös világú magyar költő...

Tarjányi Eszter

KRITIKAPÁLYÁZAT

AZ ILLEDELMES MÍTOSZ

Robert Silverberg: Lord Valentine kastélya
Fordította Nemes István
Zrínyi Nyomda Kiadó, 1990. 346 oldal, 146 Ft

1

Tétován áll egy fiatalember a hegytetőn. Épen rálát a roppant városra. Nem tudja, mit keressen, mert amnéziás. Egy parasztfiú téved arra, hatásait hajtja a vásárra. Felvágott